

25
МИХАЙЛО ГАВРИЛЮ.

НА РУМОВИЩАХ

КРАКІВ 1910.

EX
LIBRIS

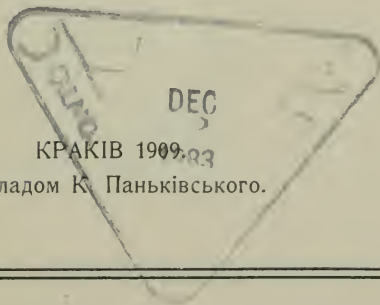
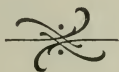
ІВАНА
ЛУЧКОВА

МИХАЙЛО ГАВРИЛКО.

НА РУМОВИЩАХ.
НА РУМОВИЩАХ.

Накладом К. Паньківського.

PG

3948

H36 N3

1909

Н. В. П. НА ПАМ'ЯТЬ.

Прощайте рожевії
Коханії мрії,
І ви, мої несправжені,
Зрадливі надії!
І ти прощай, распутнице,
Деспотів столице,
Новочасний колізею,
Вонюча різнице!
І ви, мої вбогодухі,
Ідейні панята,
І ви щирі, до багатих
Беззубі дівчата!
Прощайте, забувайте,
Плакати не буду,
Яж долину на Україну
До рідного люду.
Незабаром сніг потане,

Розіллють лимани,
А з вирія летітимуть
Журавлі ключами.
Оживуть степи, долини,
Травами устлані,
Зашумлять гаї, діброви,
Листям увінчані.
Від могили до могили
Марева-ягнята
Сьвятий Петро буде з рана
До ночі ганяти.
По вишневеньких садочках
Солові заллють ся,
А на зустріч їм дівочі
Сьпіви понесуть ся.
Все заплаче, засьпіває,
Чарами упите,
І спочине моє серце
Бурями побите.

С.-Петербург. 1905. 18 лютого ст. ст.

Весна іде, весна гуде,
Сипле квітоньками...
А я в тюрмі пропадаю,
Миюсь слізеньками.

Сади цвітуть, сьпіви линить
З поля, з лісу, з гаю...
А я скутий на сьвіт божий
З тюрми виглядаю.

Тюрма-ж моя самотинна,
Тісна, домовина,
Бодай тебе не минула
Лихая година!

Кругом стіни полупані,
Висне павутиння,
Порозвожені по стінах
Соплі, харкотиння;

Їдять мое біле тіло
Воші та блощиці.
Бодай же ви трупом пали
Царі та цариці!

Заснуло все. Мені-ж не спиться...
Тюрма багном своїм смердить.
Минула північ, бліднуть зорі —
Грядущий день уже тремтить.

На сході сонця сяйвом новим,
Несучи втіху, сьпів, життя,
Всьому живущому на сьвіті
Нові бажання й почуття...

І знов, як перше, над землею
Весняний ранок загорить,
І сьвіт, впиваючись красою,
На всі лади загомонить,

Пролине день. Надійде вечір,
Спянілу землю обійме
І з нею тихо в край чудовий
Між ясні зорі полине.

Квітки, дівчата, все на сьвітї
В обіймах ніжних утоне,
І соловейкові кохана
Чарівні сьпіви надихне.

І все зомліє, опяніє,
Упившись чарів весняних,
І діткам ніченька навіє
Снів непорочних, мрій сьвятих.

А що-ж менї?... Ох, доле, доле!
Лиш перші квіти зацьвіли,
Мене вже в трете душогуби
В холодні мури завдали.

Душа болить... А серце тліє,
Горить гаряча кров моя
Жагою помсти, сьвітла, волї,
Простору буйного... І я

В ганебному безсиллю млію,
На крати голову хилю
І в перший раз, як став я жити,
Кріваві сльози буйно ллю...

Моя сльоза! Тяжка, крівава,
Ти в небо хмарою здіймись
І в тучі чорні громовії
По всьому сьвіту розійдись.

Ти розійдись, і грішну землю
Крилатим військом обложи,
І всіх царів, владик, сатрапів,
Як тїнь, як дух підстережи,

І як поснуть, упившись крові,
В своїх чертогах золотих,
Ти загреми і вдар громами
І блискавицями на них.

Ти роздави їх плід гадючий,
На хтем, на порох попали!
З корон і тронів їх паскудних
Розвій по сьвіту попели,

А на руїнах їх чертогів
Провалля, пущі пороби,
Щоби воскресли в гробовищах
Живцем поховані раби,

Щоб не було владик на сьвіті,
Доки останній прах землі
Не згасне іскрами блідими
В пустій, безодній, тихій млі.

Ми йшли вперед. Нас тяжко били,
В кров нашу вмазані кати;
Ми з тяжких виразків лягали
І не змогли далі йти.

Нас знову били, били й били,
І тіло рвали, кров лили,
І псів державних напували,
Які в кайданах нас вели.

Вставали знов і йшли ми далі,
А чорні орди тисли нас
Зо всіх боків і розбивали;
Наш провідний вогонь погас,

І стала тьма... Кати зраділи
І заревли: гурра! — гурра!
Мордуй, стріляй їх, вішай, вішай!!!
Живе наш Цар! народ вмира!

І з краю в край земель, народів,
Полки розбійників пішли
І жах, і смерть, і божевілля
На драні села понесли.

І йшли вони, мов чорні хмари,
Глухі, понурі, сумовиті,
Мов ті єгипетські всі кари,
Пекельним чадом оповиті...

Куди проносили їх ноги,
Народ свій вішали, стріляли,
Свої скривавлені дороги
Тілами братніми встиляли.

І мов за находів татарів
Ночами села все горіли,
А на кривавім тлі пожарів
Борці повішані чорніли.

І в селах тих осиротілі
Жінки і дітки голосили,
А пси „помазані“ вчумілі
Дівчат за коси волочили,

І перед матір'ю старою
Її красу, її дитину
З усіх найкращу красою,
Як божий ранок неповинну,

І ніжнобілу, як лілею,
Кладуть — сорочку роздирають,
І по команді через неї
Десятків два перепускають..

І всі плачі, мольби, проклони
І крики болісні відчаю,
Які, почувши, кров холоне
И мішатись розум починає,

Оту орду розпустну, дику,
Злодійських душ їх незворушать.
І зроблять ласку ще велику,
Коли до смерти не задушать.

Вогнем, гарматами, ножами,
Пітьмою, зрадою, хрестами,
Петлею, Богом, клеветами,
Христубійством, шпигунами
Розбили нас в недобрий час...

Ми розлетілися по світу,
Як перепельчині ті діти,
По горах диких, по долинах,
В чужих, неприязних, країнах;
І зневажали всюди нас.

Чужі—з погордою минали,
Свої—безумно нарікали,
Гоньбою стомлені такою
Ні днем, ні ніччю, супокою
Ми й на хвилиночку не знали.

А короновані злодії
Давили наші всі надії;
З своїми підлими рабами,
Князями — лютими катами,
По всіх шляхах нас переймали,

В кайдани руки нам кували,
В холодні тюрми завдавали.
І щодосьвітної зірниці
Тілами вкриті шибениці,
Катів бадьорячи, гойдались...

По всій землі ридали люди,
Й ніхто не знав, що далі буде;
А ми, заковані, дивились,
Як братні голови котились,
І мстиві огнища здіймались...

По тюрмах люди зогнивали,
Кати на radoщах гуляли,
І по бенкетах, по великих,
Ввіщали тих владик неситих
І „Многа літа“ їм ревіли...

А ми все чули, все те знали,
Та сил повстанути не мали,
Живцем поховані мовчали,
З душами, повними печалі,
В зlobі невільничій горіли!...

І не було такої днини,
Ані години, ні хвилини,
Щоб не гremіли кайданами
Закуті люди; табунами
Не йшли на каторгу, на муки...

А ми дивились і мовчали
З душами, повними печали,
І мовчимо й мовчатимем,
В зlobі дикій ламатимем
Свої оковані руки.

Одних повішали, побили,
В гарячій крові потопили,
А других підступом зловили
І ними тюрми загатили;

А треті сохнуть по чужинах,
Як негри роблять при машинах,
Чужинців гордих обробляють,
Сами-ж, не ївши, подихають;

Четверті дичіють між звіром
В болотних пущах, за Сибіром,
Та правди, волі дожидають
І, не діждавшись, помирають.

І понад ними хуртовини,
Як рідна мати по дитині,
В борах голосять, завивають,
Глибоким снігом замітають;

І сплять вони... А ворог лютий,
В залізні панцирі закутий,
На їх могилах сторожує,
Мечі нагострує — гартує.

І не воскреснуть їм ніколи,
Не понести свої глаголи,
Глаголи правди й непокою,
Рабів скликаючи до бою.

Тепер одринутий я всіми:
Друзів ніколи й не було,
А так братів, найпаче сестер,
Мов порох, вітром замело.

Буває так, коли повіє
Холодним подихом зіма;
Пожовкле листя буйний вітер
Високо вихром підійма,

Зірвавши з тополі й розносить
Далеко по сьвіту, й вона
З плачами холод зустрічає
И з вітрами бореться одна.

І я один... В тюрмі дурію;
Всі відсахнулись тільки ти,
Моя самотність, невміруща,
За мною будеш всюди йти...

І так злочинець я. Валяюсь,
В кублі червей, в кублі зараз,
Де смерть в сутіннях тихо бродить;
Де випускають в добу раз,

Під небом чверть години жити,
Повітрям дихати гнилим,
Де кат за мною зброю носить
І догляда, як за малим;

Де кожен рух мій зупиняють;
Потайні думи і слова
Тюремщик ловить, підслухає;
Де розум губить голова;

Де слів людських ніхто не чує,
І тільки іноді бува:
Болючий стогін розітнеться,
Північну тишу порива,

І довгим охом десь потоне,
Різне по серці і — нечуть.
Розбудить думи... Бризнуть сльози,
И обличчя схудле попечуть.

---

* * *

Ах що я?... Що я?... божевільний,
Яка там кров? яка війна?
Поглянь весна!... Блакитне небо
Як ніжно землю обійма.
В долинах ріки тихо ллються,
Гаї, сади, луки цвітуть,
Степи безмірні розляглися,
Краї в блакиті їх тонуть...
Навколо гомін, гомін, сьпіви,
Тремтячий шелест лісовий,
Примарищ повно певловимих
В усій природі весняній.
І сьвіт, як рай, життям сияє
Гармоній повен, краси;
Нема в нім місця ворожнечі,
Потайних мук, ні пустоти.
І я, мов знову народжений,

На зустріч чарам весняним
З дитячим серцем виступаю,
Життям впиваюсь молодим.
І як улюблену дитину
Мене поля й луги приймають,
Зо всіх сторін квітками й колосками
Привітно, радісно кивають.
Ага!... тепер я знаю... знаю.
То все не правда, тільки сон.
Одні примарища облудні
З небесних послані сторон,
Аби розвіять мої туги
І дасть втомленому спочить,
Щоб завтра зміг він, як і вчора
Свої кайдани волочить.

Ви знов, примарища криваві,
Ви знов взялися за своє:
В безоднях мрій моїх недужих
Вас за роями рій встає,

Як хмар громових океани,
Одні, блідніючи, тонуть
І диких стовпищ легіони,
Своїх заступників ведуть.

Ви грізно товпитеся круг мене;
І що Вам треба? Пощадіть
Смертельно розум мій стомлений;
Розвійтесь димом, пропадіть,

Як вік мій юности загинув,
І тихі радощі мої,
Мов промінь сонця весняного
В минулій хмарній далині.

Лишіть мене, спокою дайте!
Я не розбійник і не царь,
Не вбив нікого, не повісив;
Сьпівак я вбогий і злидарь.

Підіть до тих, що в нас панують,
В кайдани сьміливих кують,
Людий мордують слабосилих
І жись нікому не дають.

Ах, як стомився я, мій Боже!
Ти пожалій мене, спаси!
Забуття дай мені, й спокою
Хоч на хвилнику принеси!...

Не йдуть примарища, бушують
Кругом тюремного одра,
І кожне стовпище, чим далі,
Ясніші форми добира;

І їх зійшлась велика сила,
І мій останній вбогий сьвіт,
Що пробивав ся через ґрати,
Здолали тьмою погасить.

І криє ніч долини, гори,
І спить земля в недужих снах;
Скорботне небо топить зорі
В гнівливих, хмарних табунах.

В сльозах ясних давно вже спали
Оливки, пальми, кіпариси,
І, похиливши ся на списи,
В Пілата стражі задрімали.

І спало все; лиш не дрімають
Жреці-святоші, вчені дуки,
І, як піймать Христа їм в руки,
В нараді голови ламають.

Христос молився в Гетсимані,
На сьвіт в останнє надивлявся,
До смерти стомлений тугою
Кривавим потом умивався.

В тяжкій задумі сїв на камінь,
На груди никне головою,
Чоло розпалене, скорботне,
Він тре холодною рукою.

І тихо, болістно шепоче:
„Як діти всі вони поснули,
Свого вчителя і брата
В найтяжчі хвилі позабули,

І сплять, попиті сліпотою,
А ворог людський не дримає.
Устаньте люди, подивіться:
Найкращий син Ваш помирає“!

Не встали, сплять, не подивились,
І слів ніхто його не чує,
Лиш під горою, в п'ятьмі ночі,
Кедрон зітхаючи шумує.

Гремлять громи, земля стрясеться,
По тучі туча вслід несеться;
Вихрами порох замітає,
Дуби з корінням вивертає;
І гнівно хмари іскри крешуть,
Дощі на землю ливнем чешуть.

Греміть громи! Паліть огнями!
Літайте тучі над землею!
Нехай зливаюся я з Вами
Душою скорбною моєю!...

Гремлять громи, трясуться стіни,
Трясуться ґрати, і сторожі
Притихли зблідлі, ніби тіни,
І вимовляють ім'я Боже.

Греміть громи! Паліть огнями!
Тюремні мури хай трясуться,
Залізні двері розпадуться,
Нехай потішуся я з Вами!

Греміть громи, щоб люди мліли,
Мої сторожі скаменіли,
І в дикім сяйві блискавиці
Несіть, несіть мене з темниці!

Ведуть, ведуть... Гармидер, крики,
Болючі зойки, рев, плачі...
Хоробрі Каїни лютують,
Братів повязаних бючи.

І йдуть брати на хтем побиті,
В кайданах рученьки несуть,
На своїх ранах—крівавицях
Мухву роїщами пасуть.

А кругом їх свистять нагаї,
Кати регочуть, тяжко бють,
Шаблі блищать, гарцюють коні
І вихри куряви встають.

Пригнали в двір, спинили бійку
І розв'язали верівки;
В склепах тюремних розмістили
І поховали під замки,

А верховодів, отаманів
В залізні пута одягли,
В брудні, самотні гробовища
Живцем гноїти віддали.

І може з них дебелі тілом
Десятки років проведуть,
Ходить забудуть, говорити,
А смерти в гості не діждуть.

За ними в слід краса, пишнота,
І гордість рідної землі,
Як мрійні тіні полохливі
В сльозах жінки і діти йшли.

Покриті потом, курявою,
Ридали, тяжко голосили:
„Пустіть орлів до домоньку,
Соколики милі!

Пустіть бо їх, не бийте їх,
Не рвіте їх тіла,
Бо вже на їх білім тілі
Крівця закипіла.

Закипіла, почорніла,
Раною на рані...
Пустіть бо їх, не бийте їх,
Братіки кохані“!

Не вернули, не пустили,
До тюрми погнали,
А жінок тих нагаями
Стражі розігнали ...

Тихо в повітрі нічному
Зорі блимають і світять,
І в узулиці брудному
Мене зорі й не примітять.
І схилившись скорботний
До решотки прикіпаю,
Син рабів, в тюрмі самотній,
В своїх думах потопаю.
І чомуб мені не линуть
В ті надзоряні країни?
Де світ живуть і гинуть,
Повертаються в руїни,
Ї горять огнем, парують,
Й супроводжені громами
Нові зорі в світ мандрують
З новим сонцем і раями.
Ах пощо мій дух закутий
В тіло смертне—витвір гною?

Хтож той ворог, хтож той лютий
Познушався надомною?
І пощо йому для мене
Те життя було давати?
Нащо-ж муки сі шалені
Щоб не живши помирати?
Не ходітьже ясні зорі
Над темницею моєю
По небесному просторі
З привабливістю своєю!
Не паліть Ви мою душу,
Жалем серця не сушіте,
Я забудь Вас зорі мушу,
В своїх очах потушити.

Я, син землі, встаю із праха
Твої престали руйнувать
І сьвіт рабів сліпих, нужденних,
На бій з Богами підіймать!

Ти будеш бить, карать нещадно,
Царів на землю посилать;
По тюрмах будуть нас морити,
Долини наші застилять

Окрівавленими тілами,
Аби вклонялися тобі,
Як сонми Ангелів крилатих
Твоїх покірливих рабів.

І будем ми в гноїщах тліти,
І зновусходить, жить, рости,
На темних наших домовинах
Квітками вутлими цвісти.

І плакати ранніми сльозами;
А вітри візнуть, понесуть,
Плачі ті всі понад землею,
Поети вчують, — рознесуть

В піснях тужливих поміж людьми,
І люд, почувши їх, пійме;
І крик гоньби і клич до бою
Над рабським світом промайне.

І всі почують, всі побачать,
Як милосерний Єгова
З царями тьми та з різниками
Кров Прометеїв розлива;

І не дадуть тобі пошани,
А громогласно прокленуть
Й твої престоли віковічні
В безоднях хмарних розібють.

I.

Коли зострівся я з тобою,
В маї вечірньою добою,
Ми щиро, дружно привітались,
Немов давно з тобою знались!...
Ми по горі собі ходили
І довго палко говорили,
На бій за край свій лаштувались.
Давно вже в полі звечеріло,
Одна лиш хмарка червоніла,
Жита похнюплені гойдались,
І тихо боязно шептались,
Про давні війни та могили,
Що волю нашу схоронили,
І жнив в зітханнях сподівались.
Попід горою, по долині,
Греміли сьпіви солов'їні,
І верби товпились юрбою,

І колихались над водою
В туман сповиті, мов примари
І наповняли серце чаром,
А душу смутком і журбою.
Твої слова, як сьпів летіли,
Як перші квіти шепотіли,
Й на серце стомлене жагою
Спадали чистою росою.
Як п'ятьма оченьки глибокі
Сьвітили в серце одиноке
Життям дівочним і красою.
І говорила, що Україну полюбила
Повстать за неї помінила.
Твій гомін був не плач рабині,
А клич війни і сьпів гордині.
В очах не ніжність голубиці,
Громові грали блискавиці,
Що бють, руйнують всі твердині.
Благословен, сьвятий мій краю,
Ми під дверима щастя й раю —
Подумав я — і в п'янім шалі
Вклонивсь дівчині ідеалу
І в честь твою воздвигнув храми,

Кадив пахущі фіміями
І біля ніг твоїх складав журбу й печалі.

II.

Ми розійшлися, дні минали...
І ми не бачились з тобою...
В нас лаштувалися до бою
За нашу правду й ідеали...
Я йшов тернистими шляхами,
Як кожний справжній син народу,
За рідний край в огонь і в воду
На бій смертельний з ворогами.
І коли падав по дорозі,
Підбитий вражими стрілами
З очей моїх не впали сльози,
Лиш в серці вили урагани.
І я вставав, і знов до бою
Ішов за волю України.
І не кряжив ні хвилини
Своїм життям ні головою.
А образ твій ясний і невловимий,
Як тінь моя ішов за мною,

Являвся примарою нічною
І бадьорив підпалі сили.

III.

В твоїх сьвітлицях гомін, гомін,
В твоїх сьвітлицях сьміхи, сьміхи,
Твій дім гостей сььогодні повен,
Життя і радощів і втіхи.
Горять огні по всїх покоях,
По них снують щасливі пари,
Як дим кадил в сріблястих звоях
Блукає сьпів і дзвін гітари.,.
Аккорд!... другий... і повні шалу
В роялі згуки загреміли,
І пари в грішному запалї,
Як вихри в танці полетїли...
А ти з якимсь панком ходила,
З ним щебетала — говорила,
І ніжно ніжно подивилась
В бездушні очі і схилилась
Йому на груди... Він рукою
Пречистий стан твій обіймає,

І мов в роях, понад лукою,
Біленьких мотилів, зникає...
Танцюють... крутяться... сьміються
Безпечні, радісні панята
А в мене в серці гади вються
І на устах сичать прокляття...
Коли?... пощо?... Нехай сьміються...
Шляхетні квіти—вовченята
За всіх погорджених, що в ярмах
[гнуться
В своїй землі раби чужинцями про-
[кляті.
Так... ти весела... ти між ними
Я чую сьміх твій і розмову
І поміж ними рідної України
Ані однісінького слова.
Зірвалась буря, застогнала,
Круг мене збивши хуртовину,
І як улюблену дитину
Мене снігами замітала.
А замітаючи сьпівала,
Як рідна мати голосила,
До ніг звивалась, припадала,

Як друг ридаючи просила:
„Втікай звідтіль, втікай, мій сину,
Тебе зневажать там, не приймуть
Козацьку вбогую дитину“.

IV.

Я плакав, стояв біля тебе,
Я тяжко невішно ридав.
Як раб препоганий, нікчемний
Біля ніг я твоїх припадав.
Як ростоптаний гад на дорозі
Твоєго слова—спасіння прохав
Ти кек-вока весела сьпівала
Тоді, як тебе я кохав.
Про якийсь там народ говорила
Про Український ніколи ні слова
І часами, як Гейша вдячалась
І читала побожно Петрова.

* * *

Я тяжко стогнав побивався
І з серця лилась мені кров.

Сьміючись ти в ній ноги купала
І ними топтала любов.
А з нею й найкращий дарунок людини
Початок і край битія,
Мою ти дитинячу віру стоптала,
Котрої до віку не матиму я.

* * *

Я погнався в п'ятьмах за тобою
За ясною кометою ночі;
По ярах, по лісах, на терпіння,
Скровавив собі ноги і руки і очі,
Тиж манила, вела за собою,
І нараз сьміючись зупинилась,
І над рідним багнищем своїм
Ти облудним огнем засьвітилась...

* * *

Я довго лежав під ногами,
Томився, горів на жарі,
Як громом розбитий тобою
На першій своїй пожарі.
А ти реготала, сьміялась,
З смертельного болю мого,

Подругам коханців лічила,
Тобі байдуже до того...

* * *

Як ходили ми в лісі весною
Ти часами в сльозах говорила,
Що мій розум і дух бунтівничий
І як друга мене полюбила.
І що другом, сестрою для мене,
Ти хотіла би тільки зістати,
А кохати інакше не можеш,
І не можеш дружиною стати.
Дивували мене ті слова неабияк
Тай і доси не мало дивують
І трівають мій розум і душу,
І кров в моїх жилах бунтують
Розумію тепер... я нуждар, я голота...
А ти панського роду дитина,
Не могла, побоялась, до серця
Пригорнути мужичого сина.

* * *

Колиж всі ті пекельні образи
Розбудили всю гордість і лютість мою

Проклинав я свій день народження
Й невсипущу недолю мою.
І тебе, і закони природи,
І небо і землю, я все проклинав,
І втікав я на віки від тебе,
Щоб твій погляд мене не діймав!
Як не може зійтися ніколи
Гора віддалена з горою
Так і ми на сїм сьвітї довіку
Мабуть не зійдемось з тобою.

* * *

З того часу багато минуло
Днів і тижнів похмурих моїх,
Під голодними мурами тюрем,
В гробовищах самотних, тісних.
І як тільки замовкне сторожа,
І брязк кайданів затихає
Хтось ридає в п'ятьмах потихеньку
І тяжко до смерти зїтхає
Й корогодить мій сон полохливий,
І душу бичує мою,
Як почну до плачу прислухатись
Твій голос, я в нїм пізнаю...

* * *

Не твої ті зітхання, я знаю,
Ти не плачеш за мною ніколи,
То моя доля так плаче й зітхає
З невмирущого лютого болю.

НА РОСПУТТІ.

Сумніви знов морозять душу;
Мій вік за хмарами біжить.
Потайний голос знов шепоче:
— Умри, безумний, на що жить?

Дарма, життя кругом сіє,
Тремтить, сьпіває, гомонить,
І кожен день схід сонця занов
Красою вічною горить:

Ти зайвий по сьвіту блукаєш
З потайним сумом на чолі,
Дарма свій погляд направляєш
На край синіючий землі —

Не задивляйся на ті гори,
Що в сивім мареві тонуть,
На хмари пишні кучеряві,
Що бойовниче повстають.

Ти бранник, раб, дитя скорботи,
Бурлака драний. У панів
Для тебе тюрми споружають,
Кують повивач з кайданів;

Не для красот блискучих сьвіту
І милих радощів земних
Рожденний ти, а для печалів
І мук пекельно-вогняних.

Як прокажений на распуттях
Ти ходиш, стогнеш день і ніч
На торжищах між людьми всує —
Вони повзуть від тебе пріч;

І з фарисейським криводушшям
Твій друг, жалкуючи тебе,
Твої останні сподівання
В твоєму серці розібе.

Як обгорілий пень дубовий
Вогнем розбитий громовим
Журбу самітну навіває
Квіткам весняним гайовим —

Так само й ти, життям розбитий,
Як смерть, похмурий і блідий
Нудьгу, зітхання навіваєш
На бучні стовпища людей.

Ти на базарах їх, між ними,
Покритий прахом пропадеш,
І ні від кого слова втіхи
До смерти - муки не діждеш.

Помри, помри, моя порада,
Віддай свій прах його землі,
Бо час прийшов тобі здаватись,
Твій човен гине на мелі;

Поглянь: вогні кругом палають,
Тебе твій ворог обложив
В пільмах з гарматами, штиками,
І порох в нори підложив.

Тобі з їх рук не утікати —
Покинь самотню боротьбу,
І я тоді з тобою разом
В безодню вічності піду.

Ми будем плавать в сяйві неба,
Летючі хмари переймать,
І в темрюках вогні громові
В ніч горобину підіймать.

11. IX. 1907. Миргород (Полтавщина).

НА СПОГАД О.

I.

Не плач, дитя, по нім, благаю
Тебе, мій квіте чарівний,
Мені не суджений, мій раю,
Мій сьвіте, в пільмі провідний.
Він не збагне твої краси,
Твою любов, по нім жалі,
Душі не зміряні висоти —
Він звик ходити по землі.
Твою любов, твої зітхання
В юрбу гулящих понесе
На посьміх їм, на потоптання,
В раю худобу напасе...
А потім, може бути, знову
По своїм давньому звичаю
Твої плачі і тиху мову
На сьміх кокотки промінє.

23. VII. 1908. Львів.

II.

Томлюсь самотною душою,
Приблуда бідний на чужині,
Як дуб розбитий при долині
Стрілою в літку громовою.

А дні змарновані минають,
Як довгі низки журавлині
На теплі Вирия долини
З тривожним кличем пролітають.

І не вернутись їм до мене,
Душу мою відмолодити,
Життя пропаще поновити,
Огнями — муками спалене.

Так лист погублений до долу
Гонений буйними вітрами
На вік прощаєть ся з гаями
І не вертаєть ся ніколи.

б. XII. 1908. Краків.

III.

Малий твій насміх надомною,
Холодний зір твоїх очей,
Мені веде він за собою
Безсонних декілька ночей...
А в день хожу немов прибитий,
Самітний муками горю,
Як ніч осіння сумовитий
И нігде ні з ким не говорю...
Коли питають, що зо мною,
Мої враги — товариші,
Гидую всіх їх від душі
И від них ховаюся з собою.

10. VII. Краків.

IV.

Коли в саду твоїм повіе
Холодний подув зімовий,
І лист зелений, пожовтніє,
На землю впаде неживий;

Дмухнуть з півночі хуртовини,
Як звір голодний заревуть;
Помруть останні георгини
І знов цвісти не оживуть;

І твій коханий сад в тривозі
З плачем зігнеться до землі,
Як вбогий старець при дорозі
З відчаєм диким на чолі;

А пільма ночі покликає
Страшні примарища сумні,
І в твій покоїк завітає
На сьпів-зітхання жалібні;

І всі твої кохані, близькі
Тебе забувши обіснуть,
Лем спогадів безкраї низки
Одні за одними зірнуть,

Німі, понурі, як ті тіні,
Що невсипущії, жалі
По марне втраченій землі
Підводять їх із домовини —

І ти в відчаї і в знеможі
Самітним духом упадеш,
І потай всіх потайні сльози
На постіль білу проллеш —

Не плач тоді, згадай мій раю,
В пустині дикій світовій
Істота є близька твоїй
По тобі сохне й не вмирає.

. . . . .

Побитий муками й журбою
Мій дух блукає за тобою,
Як невідлучна твоя тінь.
Твій кожен відрух ловить він
І ним живе, або згорає,
І за кожную пролиту сльозу
Моею кровю відміряє.

29. XII. 1908. Краків.

Вітер буйний по блакиті
Хмароньку ганяє,
І нема тому почину
І краю немає...

Через гори, через море,
Через океани,
Не дає їй відпочити
І на ніч не стане.

Так мене ганяють люди,
Не дають пожити,
На сьвіт Божий подивитись,
По сьвіту ходити.

І женуть мене без краю,
Вяжуть мої руки,
Завдають мені печалі,
Завдають і муки.

І, коли дадуть спочити,
І сами не знають;
А тим часом літа мої
Линуть, поминають,

Поминають, покидають,
Мене в самотині
У кайданах, на распутті,
У лихій годині;

А тим часом я марнію,
Серце зотліває,
І вже старість ізза гори
Рукою киває.

8. XII. 1907. х Рублівщина (Миргород Полтавщина).

В гаї з пожовклими листами
Борнею стомлений тиняюсь
І з біллю в серці прислухаюсь,
Як вітри стогнуть за кущами.

*

Березки гнуться полохливо,
Поблідлі боязно шепочуть;
Дуби розгнівані не хочуть
Зімі вклонитись покірливо;

Шумлять, ревуть на буйнім вічі
На бій змарнілий гай скликають
Їудлаті руки підіймають,
И сваряться смерти прямо в вічі.

*

Вітриж холодні завивають,
В гаї плачі, переполох,
І чуть за охом тажкий ох,
І лист пожовклий облїтає.

Х. Олександрівка. 19. ІХ. 1907. Лубні Полтавщина

Мій тихий, любий, милий край
Високо гори заступають,
А небо яснее над ним
Крилаті хмари застилають.

І як би я не йшов високо
На буйні гір тих верховини —
Мені в туманах не побачить
Моеї рідної країни.

XI. 1907. Львів.

Тихо йдуть понадімною
Хмароньки роями
В край мій рідний, в край далекий,
З тихими вітрами.

Полетіть же, мої хмари,
Через гори тії,
Що в туманах потопають
Сине - голубії,

Та скажіть моїй коханій,
Моїй Україні,
Що вернусь, не забарюся,
Тільки відпочину.

16. XI. 1907. Львів.

Ой по горах туман, туман,
Мороз по долині —
Зажурився козаченько
По своїй Україні;

Не так, не так, зажурився
По тій Україні,
Як по своїй білявенькій
Дівчині — дитині.

Нема в його молодого
Ні коня, ні хати;
Пішов же він в світ—за—очі
Доленьки шукати.

Немав долі в себе дома,
Нема й на чужині,
Тай не буде на сім світі,
Хіба в домовині.

З Україною на віки
Царі розлучили,
А дівчиноньку — дитину
Зводниці відбили.

21. XII. 1907. Краків.

sp

Осінні хмари налетіли
І мряк холодних принесли,
Квіти, зітхаючи, вмирають
І дні пригадують весни;

Пожовкле листячко роями
За вітром з дерева летить,
И прощання тихе, сумовите,
Гаям похмури́м шепотить;

Поля поснули і долини,
Над ними гомону не чуть;
В горах потоки дощовії
З чарівним шумом не течуть.

І тільки хвилями тумани
Блукають по сьвіту одні,
А з тих туманів виринають
Минулі спогади бліді.

З. XII. 1907. Краків.

Хожу, печалями сповитий,
По скелях сірих камяних,
В тяжкій задумі прислухаюсь
Пісень минулих весняних.

І тихо лину через гори
В коханий, милий, рідний край,
В садочок дикий коло хати,
В дитячий віднятий мій рай,

І сум... і жаль мені великий;
І серце мліє.... і болить;
Головка хилиться на груди,
На віях слізонька кипить:

Бо не вернутися ніколи
Моїй змороженій весні.
І не присплять мене до смерти
Моєї матінки пісні,

І дармо я тепер шукаю
По скелях гір мені чужих
Утїх минулих непорочних
І літ дитячих молодих.

Кругом пустиня коло мене,
Тяжкі тумани налягли,
А шлях до рідної хатини
Вітри снігами замели.

14. XII. 1907 Краків.

Не ясна зоря тихо сходить
В безодні ночі погуляти,
Як тїнь поблїдле дївча ходить
В сльозах до ґрат моїх зїтхати;
І ходить день, і ходить другий,
І п'ятий ходить, і десятий
Моя засмучена подруга,
Живий мій Ангел не крилатий...
Так... Ти одна моя утїха,
Колись не пізнана сьвятиня,
Як мак надїї сїєш тихо
В моїй, німій глухій пустині.
І часом я вчуваю гомін,
Як шелест гаю таємничий,
Як віддаленний тучі стогін,
Що в бїй змарнілий дух мій кличе...
Так сїй же сїй квітки - надїї
На ниві спаленій грозою

Вона в цвітах відмолодіє
Твоєю скроплена сльозою.
І може быть що ти здолієш
Поблідлі зорі погасити
В моїй душі, її зогрієш
І будеш сонцем в ній сьвітити.

ПОСЬВЯЦАЮ ВЛАДИСЛАВОВІ ШУМСЬКОМУ

Минає хвиля по хвилині
Минають дні.,. Літа ідуть,
В країну тліни та руїни
Мене помаленьку ведуть.
Мене тривога обіймає,
Журба, печалі та жалі;
Кінця, ні впину їм немає,
Ні відпочинку на землі.
І я іду в німій тривозі,
Як на заріз ягнятко йде,
Ні розум мій, ні бунт, ні сльози,
Ніщо на поміч нам не йде.
Як породився, так і згину
Рабом законів сьвітових,
Відмін ніяких не покину,
Ані слідів своїх на них.

19. I. 1909. Краків.

ПРИСЬВЯЧУЮ БЛАГОРОДНОМУ ДУХОВИ
МОЙОГО ТАТА.

Ох не побачить мені мая,
В степах пахущих не сьпівать,
В живущих водах і сцілющих
Свого тіла не вмивать.
Не задивлятися на гори,
Що в далині небес тонуть,
Квіток рожевих не голубить,
Що по садах тепер цвітуть.
Не стежить радісно очима,
Як хмари крильми дістає
Орел в могутньому польоті,
Як ранок, вечір настає...
І згину я в тяжкій нарузі
Зівяну, зсохну, задушуся,
Чужий, самітний, безіменний
Ні з ким нічим не поділюся,

Як гад ростоптаний в болоті,
Що захід сонця дожидає
З останнім промінем вечірнім
Сей сьвіт на віки покидає...
І батько мій, як голуб сивий
Даремне буде воркувати
В тяжкій журбі на гору йтиме
З чужини сина виглядати.
Не прийде він, не прийде знову
Під стріху рідну відпочити,
Головку струджену побиту
На груди батьківські зложити.
Розлетимось ми, як дві іскри
З одного й того метеору
В безодню, в безвість, на вік віки
В опівнічну, осінню пору.

ПРИМІТКИ.

Стр. 5. Миргородський володар, Матня, для більшого „посрамленія“ вкинув мене в узилище разом „со татї і со розбойніци“, які „на злість“ урядові харкали і носи сякали на стїни і витираючи руки, або навмисне для забави, всю ту нечисть розмазували. По двох чи трьох днях я добився того, що їх всіх перевели до иншої камери, бо навіть російський уряд і закони не дозволяють політичних „злочинців“ держати разом з уголовними і я зостався на самотї, але „декорація“ довго ще виблискувала своєю красою усолоджуючи мені приємні хвилі відпочивку по всіх житейских турботах і суетах. Я таки припускаю що нашим „дітям сонця“ може і не до смаку будуть такі образи; може вони їх найдуть мало поетичними, а чого доброго ще і не

естетичними. Та ба! Щож робити! Хай вибачають. Я з тюрми не раз слухав, як у них музика грала і уявляв собі, як у „милих створінь“ сердечка умлівали під чарами вальсів і як вони усі набиралися щирого завзяття схопивши перші згуки невмирущого кек-уока; коли я їх слухав, то нехай же вони і мене вислухають ласкаво, коли тільки суджено моїм пісням долетіти до їх благородного вуха.

Стр. 13. Таких випадків було багато і газети були переповнені такими звістками. але що таких випадків і десята доля не розясована по газетах, то то я знаю добре по Миргородові, де подвизалося за моїх часів військо Оренбургське. Взяти хочби великий похід славного Полтавського Атилли — Філонова на Великі Сорочинці, де хоробре військо розігнало мужчин по степах та по лісах в хуртовину, і тут же на трупах батьків насилували найкращих дівчат і то власне в той спосіб, що десятками переходили через

одну нещасливу жертву, задушуючи до полусмерти її з п'яним реготом. Так то та підла звірина нагородила своїх вояків за „вернасть“ і „храбрасть“. І таких дівчат було багато та між ними й жінок, але всі вони замовчали свій нелюдськнй і невірний сором і з них кілька душ тільки одвезли до Полтави розпухлих і полумертвих. щоб „пожалітися“; і тож кому? такій же худобі, як і сам Філонов. Бідні люди!

Кек-вок здається муринський танець. Не знаю, як він виглядає у самих чорних Муринів, але в наших білих муринів він є страшно неестетичний до обридливості. Рухи його виявляють повну заразливу здичілість моральну і естетичну. Можна з певністю сказати, що він є один із чинників, що так розідали, як погана хвороба в нашій суспільності почуття краси і зробили в нашій країні смердюче bagno, з якого повстали пекельні, огидні потвори-герої, що три-

---

юмфуючи йдуть по „Щаблях життя“ і полишають нам з ласки своєї „Memento“ по собі.

Гейша щось на зразок наших корчемних *cafeschantan*-них балетниць, чи по нашому співачок-танцюристок, в Японії. Наші чиновники з далекого сходу, а почасти й військові, підчас „усмірення“ Китайського народу, коли той пробував вигнати зі своєї землі гнобителів чужинців, надивилися і насмакувалися ними і привезли про них голосну славу і на Україну. Наші Українські панки більшого і дрібнішого „істиннорускаво“ виробу, як реакційно-чорносотенного, так і поступово-ренегатського напрямку, все з великим захватом переймаються всякими „цівілізаціями“ так само й тепер за невеликим виїмком кожна панна вдавала з себе „Гейшу“: шила відповідне вбрання на домашні вечірки, балі та і маскаради. Сьпів „Гейші“ „За красу я получила первый приз“ (по російськи) тоді як жив я на Україні по

містах, був такий популярний, як і ария Кеквока та ще треба додати російську сьпіванку: „Все гаварят“ і цих сьпівів було повно на улиці і в хаті. Сьпівали всі, починаючи від заводової шлюхи і кончаючи „мілимі благовоспітаними баришнями, детьмі благородних родітелей“.

Петров є російський поступовий піп, що дуже мало між попами здибається, автор багатьох поважаних богословських праць і публіциста не абиякого хисту і тим вже самим був „шкідливий“ для уряду російського і православної церкви, (що в Росії одно і те саме значить) бо на думку сьв. сїноду він є вже революціонером і то таким, що аж сьв. сїнод найшов за потрібне мучити його в монастирській неволі. Для молоді був тим шкідливий, що якийсь час приковував її увагу до себе своїм православним поступом і своєю чеснотою підносив упалий авторитет Самодержавно - чориосотенно - православної церкви, яка йому і заплатила

такою грубіянською чорною невдячністю.

„Ніччю Горобиною“ називається найбільше тучна ніч, коли стогнуть і б'ють громи без угаву, блискавиці світять-виблискують до самого рана. Кажуть люди, що тієї ночі горобці не можуть спати, тому і ніч така називається горобиною.

Вирієм називається в народі тепла сторона, де небуває ніколи зими і цвіте вічне літо.

„Лем“ те саме, що „лиш“, вживається між Українським підгірським племенем Лемками, від того їх і назва походить. В своїй пісні вжив і надалі буду вживати його тому, що воно музикальнійше і дзвінкійше від нашого неприємно шиплячого „Лиш“.

Михайло Гаврилко.

Помилки друку.

Стр.	вірш	замість	маю бути
15	2 від долу	ввіщали тих владик неситих	Втішали лютістю владиків
19	4 „	дурію	сурію
30	1 від гори	стрясеться	трясеться
34	4 „	дїти	дїви
38	2 „	престали	престоли
44	7 „	коли	кому
45	5 від долу	вдячалась	вдягалась
46	10 від гори	терпіння	терниння
46	10 від долу	зупинилась	зупинилася
46	8 від долу	засьвітилась	засьвітилася

**ДРУКАРНЯ ОЛЕКСИ РИШЕРА
В КРАКОВІ**